

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پرسمان ریحانه

علی امیرخانی

سرشناسه: .

عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر: بهار دله، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۱۱۲ ص:، ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س م

فروست:

ISBN: ۹۷۸-۶۰۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰ ریال: ۶۰۰۰۰.

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس

عنوان دیگر: مجموعه ای از گفتگوهای اعتقادی در فضای مجازی

موضوع:

رده بندی کنگره:

رده بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

پرسمان ریحانه

علی امیر خانی

طرح جلد:

ناشر: بهار دله

چاپ: اول / ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

کلیه حقوق محفوظ برای ناشر محفوظ است

| فهرست |

۱۱..... | مقدمه |

| فصل اول: فاطمه علیها السلام کیست؟ |

۱۷..... پرسش: فاطمه علیها السلام کیست؟

۲۱..... پرسش: کنیه و القاب حضرت فاطمه علیها السلام کدام است؟

۲۷..... پرسش: شاخصه‌ها و ویژگی‌های حضرت فاطمه علیها السلام چیست؟

۲۸..... سیده زنان عالم

۲۸..... دانش و معرفت

۲۹..... فضایل اخلاقی

۳۰..... روح عبودیت و بندگی

۳۱..... جهاد و مبارزه پی‌گیر برای خدا

۳۲..... قناعت و پارسایی

۳۲..... انفاق و ایثار

۳۳..... عفاف فاطمی

۳۳..... ولایت‌مداری

فصل دوم: حضرت فاطمه علیها السلام از منظر قرآن کریم و روایات اسلامی |

- پرسش: چرا نام حضرت فاطمه علیها السلام در قرآن نیامده است؟ ۳۷
- پرسش: آیا در قرآن آیاتی در مورد ابعاد مختلف شخصیت حضرت فاطمه علیها السلام آمده است؟ ۳۹
- الف. آیه مباحله و حضرت فاطمه علیها السلام ۳۹
- معنای مباحله ۴۰
- سبب نزول آیه مباحله ۴۰
- ب. آیه تطهیر و حضرت فاطمه علیها السلام ۴۶
- تفسیر آیه تطهیر ۴۶
- بررسی واژگان مهم آیه تطهیر ۴۷
- پ. آیه مؤدّت ۴۹
- ت. سوره کوثر و حضرت فاطمه علیها السلام ۵۱
- تفسیر آیات سوره کوثر ۵۱
- سبب نزول سوره کوثر ۵۱
- نگاهی به معنای کوثر ۵۲
- اعجاز سوره کوثر ۵۳
- پرسش: شخصیت حضرت فاطمه علیها السلام را از منظر روایات و سخنان پیشوایان معصوم علیهم السلام تبیین کنید. ۵۴
- فاطمه علیها السلام از منظر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ۵۴
- فاطمه علیها السلام از منظر امیرمؤمنان علی علیه السلام ۵۵
- فاطمه علیها السلام از منظر امام حسن مجتبی علیه السلام ۵۷
- فاطمه علیها السلام از منظر امام حسین علیه السلام ۵۷
- فاطمه علیها السلام از منظر امام سجاد علیه السلام ۵۸
- فاطمه علیها السلام از منظر امام محمدباقر علیه السلام ۵۹
- فاطمه علیها السلام از منظر امام جعفر صادق علیه السلام ۶۰
- فاطمه علیها السلام از منظر امام موسی کاظم علیه السلام ۶۰

- فاطمه علیها السلام از منظر امام رضا علیه السلام ۶۱
- فاطمه علیها السلام از منظر امام جواد علیه السلام ۶۱
- فاطمه علیها السلام از منظر امام هادی علیه السلام ۶۲
- فاطمه علیها السلام از منظر امام حسن عسکری علیه السلام ۶۲
- فاطمه علیها السلام از منظر امام مهدی عجل الله تعالی فرجه ۶۳
- پرسش: حضرت فاطمه علیها السلام از منظر اهل سنت دارای چه جایگاهی است؟ ۶۴
- الف. مقام قرب فاطمه علیها السلام در پیشگاه خدا ۶۴
- ب. فاطمه علیها السلام محبوب‌ترین افراد نزد پیامبر صلی الله علیه و آله ۶۵
- ج. فاطمه علیها السلام برترین بانوی جهان ۶۵
- د. فاطمه علیها السلام بانویی بهشتی ۶۶
- ه. فاطمه علیها السلام دریافت‌کننده الهام الهی ۶۷
- و. فاطمه علیها السلام، نخستین بهشتی ۶۸
- پرسش: آیا جایگاه حضرت زهرا علیها السلام نزد پیامبر صلی الله علیه و آله مطابق منابع تاریخی اهل سنت همچون جایگاه ایشان در منابع شیعی است؟ ۶۹
- کرامات فاطمه زهرا علیها السلام ۷۳
- پرسش: آیا بر حضرت فاطمه علیها السلام الهام می‌شد؟ ۷۴
- نمونه‌هایی از الهام فرشته وحی بر حضرت زهرا علیها السلام ۷۵
- پرسش: ماجرای مصحف حضرت زهرا علیها السلام چه بود؟ آیا این مصحف نسخه‌ای از قرآن کریم است؟ ۷۷
- ویژگی مصحف حضرت فاطمه علیها السلام ۷۹

فصل سوم: خانواده و همسرداری حضرت فاطمه علیها السلام |

- پرسش: خانواده و همسرداری حضرت فاطمه علیها السلام چگونه بود؟ ۸۳
- الف. شخصیت بخشی به فرزندان ۸۴
- ب. محبت و مهرورزی به فرزندان ۸۵
- پ. تفاهم در زندگی مشترک ۸۶

۸۶. دعا در حق دیگران.....
۸۷. تشویق فرزندان به فراگیری علم.....
۸۷. مقام ایثار و گذشت.....
۸۸. فاطمه علیها السلام برترین الگوی همسرداری.....
۸۹. خانه داری بانو فاطمه زهرا علیها السلام.....
۸۹. حجاب و عفاف فاطمه علیها السلام.....
۹۱. پرسش: اهمیت حجاب را از منظر حضرت زهرا علیها السلام تبیین کنید.....
۹۵. پرسش: مهریه حضرت زهرا علیها السلام از سوی امام علی علیه السلام چه چیزی قرار داده شد؟.....
۹۶. پرسش: آب مهریه فاطمه زهرا علیها السلام است، چه معنایی دارد؟.....

فصل چهارم: ماجرای فدک و حضرت فاطمه علیها السلام |

۱۰۱. پرسش: ماجرای غصب فدک چه بود؟.....
۱۰۸. پرسش: رفتار زمامداران اسلامی در طول تاریخ با فدک چگونه بوده است؟.....
۱۰۸. الف. فدک در دوران خلفای سه گانه.....
۱۱۰. ب. فدک در دوران خلافت حاکمان بنی امیه.....
۱۱۱. پ. فدک در دوران خلافت حاکمان بنی عباس.....
۱۱۲. پرسش: امروزه فدک در اختیار کیست و عواید آن صرف چه اموری می شود؟.....

فصل پنجم: ولایت مداری فاطمه علیها السلام و تبیین جایگاه ایشان از منظر ولی فقیه زمان |

۱۱۹. پرسش: حضرت فاطمه علیها السلام چگونه از ولایت و امام زمان خویش دفاع کرد؟.....
۱۱۹. تبیین جایگاه رفیع امامت.....
۱۲۰. دفاع جانانه از حریم ولایت.....
۱۲۰. الف. بیان فضایل و سابقه پرافتخار حضرت علی علیه السلام.....
۱۲۲. ب. تبیین غصب خلافت امیرمؤمنان علی علیه السلام.....
۱۲۵. پ. گریه بر مظلومیت علی علیه السلام.....

- ت. سرزنش مردم ۱۲۶
- دفاع فاطمه علیها السلام در مقابل بیعت اجباری با ولی زمان ۱۲۸
- پرسش: حضرت فاطمه علیها السلام از منظر امام خمینی رحمته الله علیه چه جایگاهی داشته است؟ ۱۳۰
- پرسش: حضرت فاطمه علیها السلام از منظر آیت الله العظمی خامنه ای رحمته الله علیه چه جایگاهی دارد؟ ۱۳۶

فصل ششم: شهادت حضرت فاطمه علیها السلام |

- پرسش: ماجرای سقط فرزند حضرت فاطمه علیها السلام چه بود؟ ۱۴۳
- پرسش: آیا حضرت فاطمه علیها السلام شهید شد؟ در این صورت چرا امیرمؤمنان علی علیه السلام انتقام ایشان را نگرفت؟ ۱۴۴
۱. عدم قدرت دفاع ۱۴۷
۲. تکلیف گرایی ۱۴۸
- پرسش: چرا حضرت فاطمه علیها السلام را شبانه دفن کردند؟ ۱۴۹
- پرسش: چرا در تقویم دو دهه فاطمیه ذکر شده است؟ ۱۵۱
- فهرست منابع | ۱۵۵
- سؤالات تستی برای مرور کتاب پرسمان ریحانه علیها السلام | ۱۶۱

| مقدمه |

وجود مقدس حضرت فاطمه زهرا علیها السلام یکی از درخشان‌ترین چهره‌های والای انسانی و الگوی کاملی از خلقت زن به‌عنوان شاهکار خلقت است. تاجایی که پیروی و تأسی از چنین شاهکار آفرینشی، سبب سعادت و رستگاری در دنیا و آخرت نزد خداوند متعال خواهد بود. بانویی که در مصحف شریف خیر کثیر و کوثر معرفی شده است: **﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوثَرَ * فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرْ * إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾**.^۱ همانا کوثر را بر تو از زانی داشتیم، پس برای پروردگارت نمازگزار و قربانی کن. به‌درستی که دشمن تو خود بی‌تبار خواهد بود.

فاطمه علیها السلام نور دیده رسول خدا صلی الله علیه و آله بود. چنان‌که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله او را ام‌ابیه‌ها خطاب می‌کرد و در روایتی در مورد ایشان فرموده است: **«فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي مَنْ أَدَاهَا فَقَدْ آذَانِي»**.^۲ فاطمه علیها السلام پاره تن من است؛ هرکس او را بیازارد، گویی مرا

۱. سوره کوثر، آیات ۱-۳.

۲. اعلام‌الوری بأعلام‌الهدی، ج ۱، ص ۲۹۴.

آزاده است. حضرت زهرا علیها السلام مظهر کمال انسانیت به شمار می‌رود. ایشان از عابدترین و پارساترین زنان عالمیان است و با وجود همه وظایف و مشاغلی که در خانه داشت، باین حال در ادای واجبات و مستحبات و عبادات و حتی وظایف سیاسی و اجتماعی، به‌ویژه دفاع از ارزش‌های الهی در تاریخ مثال‌زدنی است. در روایات آمده است که زهرای مرضیه علیها السلام به قدری روی پا می‌ایستاد و عبادت می‌کرد، که پاهای ایشان متورم می‌شد.^۱ امام حسن مجتبی علیه السلام ضمن روایتی فرموده است مادرم از اول شب تا صبح عبادت می‌کرد و هرگاه از نماز فارغ می‌شد، برای دیگران دعا می‌کرد. از ایشان پرسیدم چرا برای ما دعا نکردید؟ حضرت صدیقه کبرا علیها السلام فرمودند: «الْمَجَازُ ثُمَّ الدَّارُ».^۲ عزیز من! همیشه اول برای دیگران و سپس برای خودمان دعا کنیم.

گفتنی است تسبیح حضرت زهرا علیها السلام بسیار بافضیلت است. امام صادق علیه السلام در این رابطه می‌فرماید: تسبیح جدّه ام زهرا علیها السلام نزد من از هزار رکعت نماز بهتر است.^۳ درباره تسبیح حضرت فاطمه علیها السلام (یا به قولی تسبیحات اربعه) چنین نقل شده که روزی فاطمه زهرا علیها السلام بر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم وارد شد، تا درخواست خادم و کنیزی از حضرت نماید؛ که در امور خانه به ایشان کمک و مساعدت شود. اما قبل از آنکه حضرت فاطمه علیها السلام در این مورد با پدر بزرگوار خود سخن بگوید، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: زهرا جان! می‌خواهی ذکری به تو بیاموزم که بهتر از دنیا و همه تعلقاتش باشد؟ پس

۱. بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۸۴.

۲. کشف الغمه، ج ۲، ص ۲۶؛ بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۸۲.

۳. وسائل الشیعه، ج ۴، باب ۹، ص ۱۰۲۴.

پیامبر ختمی مرتبت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تسبیح مشهور را به ایشان یاد داد. بدین ترتیب حضرت زهرا عَلَيْهَا السَّلَام با خوشحالی تمام به سوی خانه بازگشت و به امیرمؤمنان علی عَلَيْهِ السَّلَام عرض کرد با دعایی که از پدرم آموختم، خیر دنیا نصیب من شده است.

حضرت فاطمه عَلَيْهَا السَّلَام بانویی بسیار باسخاوت و مهربان بود. مفسران شیعه و سنی اتفاق نظر دارند که روزی حضرت زهرا عَلَيْهَا السَّلَام به همراه امیرمؤمنان علی عَلَيْهِ السَّلَام و فرزندان خود همگی روزه گرفتند. تا اینکه وقت افطار رسید و فقری به در خانه ایشان آمد و از آن‌ها چیزی درخواست کرد. در این هنگام زهرای مرضیه عَلَيْهَا السَّلَام افطار خود و اهل خانه را به آن نیازمند بخشید. روز بعد حضرت زهرا عَلَيْهَا السَّلَام برای افطار نان تهیه کردند. اما نزدیک افطار بود که یتیمی نزد ایشان آمد و اظهار نیاز نمود. به همین خاطر حضرت نان را به یتیم داد. حضرت فاطمه عَلَيْهَا السَّلَام باز هم در روز سوم نانی تهیه نمود، اما آن روز هم اسیری آمد و درخواست کمک کرد. از این رو این بانوی بزرگوار عَلَيْهَا السَّلَام افطار خود و اهل خانه را به او بخشیدند. این‌گونه بود که اهل بیت پیامبر رحمت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هر سه شب را بدون افطار صبح کردند، تا اینکه این آیه شریفه نازل شد: ﴿وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حَيْثُ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا * إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا﴾^۱ و اطعام کردند طعامی را که دوست داشتند به مسکین و یتیم و اسیر. جز این نیست که این کار را فقط برای خدا می‌کنیم و از شما جز او سپاسی نمی‌خواهیم.^۲

۱. سوره دهر (انسان)، آیات ۸-۹.

۲. الامالی (شیخ صدوق)، ص ۲۱۲-۲۱۶.

در تبیین شخصیت این بانوی بزرگوار هرچقدر گفته و نوشته شود، بازهم نمی‌توان گوشه‌ای از ابعاد شخصیتی و جایگاه و مقام رفیع آن بانوی بهشتی را به نحو شایسته بیان کرد؛ اما امیدوارم این نوشتار مختصر، هدیه و ادای دین و تحفه‌ای ناچیز به آستان آن بانوی بزرگوار باشد.

علی امیرخانی - قم مقدس

مرداد ماه ۱۳۹۵

فاطمه علیہا السلام کیست؟

پرسش: فاطمه علیها السلام کیست؟

پاسخ: حضرت فاطمه علیها السلام در سال پنجم قمری پس از بعثت و در روز بیستم جمادی الثانی در مکه به دنیا آمد. نام مبارک آن حضرت، فاطمه علیها السلام است. همچنین برای ایشان القاب و صفات متعددی همچون زهرا، صدیقه، طاهره، مبارکه، بتول، راضیه و مرضیه ذکر شده است. فاطمه در لغت به معنی بریده شده و جدا شده می باشد. علت این نام گذاری بر طبق احادیث نبوی، آن است که پیروان فاطمه علیها السلام به سبب ایشان از آتش دوزخ بریده، جدا شده و برکنار خواهند بود.^۱ نام زهرا نیز به معنای درخشنده است. از امام صادق علیه السلام روایت شده که چون دخت پیامبر صلی الله علیه و آله در محراب می ایستاد و مشغول عبادت می شد، نور حضرت بر اهل آسمان می درخشید؛ همان طور که نور ستارگان

برای اهل زمین می‌درخشد.^۱ صدیقه نیز به معنی کسی است که به جز راستی چیزی از او صادر نمی‌شود. همچنین طاهره به معنای پاک و پاکیزه، مبارکه به معنای با خیر و برکت، بتول به معنای بریده و دور از ناپاکی، راضیه به معنای راضی به قضا و قدر الهی و مرضیه به معنی مورد رضایت الهی است.

کنیه‌های حضرت فاطمه علیها السلام نیز عبارت‌اند از ام‌الحسین، ام‌الحسن، ام‌الائم، ام‌ایبها. ام‌ایبها به معنای مادر پدر است؛ چنان‌که رسول اکرم صلی الله علیه و آله همواره دخترش را با این وصف می‌ستود. این امر حکایت از آن دارد که حضرت فاطمه علیها السلام بسان مادری برای رسول خدا صلی الله علیه و آله بوده است. تاریخ نیز گواه خوبی بر این معنا است؛ چه هنگامی که فاطمه علیها السلام در خانه پدر حضور داشت - به ویژه پس از وفات حضرت خدیجه علیها السلام همیشه غمخوار پدر و مایه پشت‌گرمی و آرامش رسول خدا صلی الله علیه و آله بود؛ به‌گونه‌ای که حضرت در این راه از هیچ اقدامی مضایقه نمی‌نمود - چه در جنگ‌ها و در تمامی مواضع دیگر حیات رسول خدا صلی الله علیه و آله، این فاطمه علیها السلام بود که بر غم‌ها و جراحات‌های پدر مرهم می‌گذاشت.

نام پدر حضرت فاطمه علیها السلام محمد ابن عبدالله صلی الله علیه و آله است، که اشاره به وجود با عظمت رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله، خاتم پیامبران الهی علیهم السلام و برترین مخلوق خداوند می‌باشد. مادر آن حضرت خدیجه علیها السلام (دختر خویلد)، از زنان بزرگ و شریف قریش بود. او نخستین بانویی است که به اسلام گروید و پس از پذیرش اسلام، تمامی ثروت و دارایی خود را در راه خدمت به اسلام و مسلمانان صرف نمود. حضرت خدیجه علیها السلام در دوران جاهلیت و عصر پیش از ظهور اسلام نیز به

۱. بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۶.

پاک دامنی مشهور بود؛ تا جایی که از او با نام طاهره (پاکیزه) یاد می شد و ایشان را بزرگ زن قریش می نامیدند.^۱

در منابع تاریخی نقل شده که حضرت صدیقه کبرا علیها السلام خواستگاران بسیار زیادی داشت. حتی عده ای از نامداران صحابه از حضرت فاطمه علیها السلام خواستگاری کردند، اما رسول خدا صلی الله علیه و آله به آن ها فرمود اختیار فاطمه در دست خداوند است. بنا بر آنچه انس ابن مالک نقل نموده، عده ای دیگر از میان نامداران مهاجرین، برای خواستگاری فاطمه علیها السلام به نزد پیامبر صلی الله علیه و آله رفته و گفتند ما حاضریم برای این وصلت، مهر سنگینی را تقبل نمایم. با وجود این رسول خدا صلی الله علیه و آله همچنان موضوع ازدواج حضرت را به امر خداوند موکول می نمود، تا آنکه سرانجام جبرئیل امین علیه السلام بر پیامبر صلی الله علیه و آله نازل شد و گفت: «ای محمد! خدا بر تو سلام می رساند و می فرماید فاطمه علیها السلام را به عقد علی علیه السلام درآور، خداوند علی را برای فاطمه و فاطمه را برای علی پسندیده است.» از سویی امیرمؤمنان علی علیه السلام نیز از خواستگاران زهرای اطهر علیها السلام بود و رسول اکرم صلی الله علیه و آله بنا بر آنچه ذکر شد، به امر الهی با این وصلت موافقت نمود.

در روایات متعددی نقل شده که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرموده است: «اگر علی علیه السلام نبود، فاطمه علیها السلام همتایی نداشت.»^۲ بدین ترتیب بود که مقدمات این پیوند آسمانی فراهم شد و حضرت فاطمه علیها السلام با مهری اندک (برخلاف رسوم جاهلی که مهر دختران بزرگان بسیار زیاد بود) به خانه امام علی علیه السلام قدم گزارد. ثمره این ازدواج مبارک، پنج فرزند به نام های حسن، حسین، زینب،

۱. مناقب ابن شهر آشوب، ج ۳، ص ۱۳۳.

۲. بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۹۲-۹۳.

ام کلثوم و محسن بود (که در جریان وقایع پس از پیامبر ﷺ سقط شده و به شهادت رسید). امام حسن و امام حسین (علیهم السلام) از امامان دوازده‌گانه می‌باشند، که در دامان چنین مادری تربیت یافتند و امامان دیگر به‌غیر از امام علی (علیه السلام) و امام حسن (علیه السلام)، از ذریه امام حسین (علیه السلام) هستند. بدین ترتیب ایشان از طریق حضرت فاطمه (علیها السلام) به رسول خدا ﷺ منتسب شده و از ذریه ایشان به شمار می‌روند. به خاطر منسوب بودن ائمه هدا متعصومین (علیهم السلام) - به‌غیر از امیرمؤمنان علی (علیه السلام) - به آن حضرت، فاطمه (علیها السلام) را «اُمُّ الْأَئِمَّة» یعنی مادر امامان گویند.^۱

حضرت زینب (علیها السلام) نیز بزرگ‌ترین دختر حضرت فاطمه زهرا (علیها السلام)، بانویی عابد و پاک‌دامن و عالم بود. این بانوی حماسه‌ساز پس از واقعه عاشورا و در امتداد حرکت امام حسین (علیه السلام) آنچنان قیام حسینی را نیکو تبیین نمود، که پایه‌های حکومت فاسق اُموی به لرزه افتاد و صدای اعتراض مردم نسبت به ظلم و جور یزید بارها و بارها بلند شد. تا جایی که حرکت‌های گسترده‌ای بر ضد ظلم و ستم او سازمان گرفت. از حکایت‌های تاریخ درباره عبادت و ادای بندگی زینب کبرا (علیها السلام) به دست می‌آید که ایشان حتی در سخت‌ترین شرایط و طاقت‌فرساترین لحظات نیز راز و نیاز خویش را با پروردگار خود ترک ننمود؛ عبادت و راز و نیازی که ریشه در شناخت و معرفت ایشان نسبت به ذات مقدس ربوبی داشت.

ام کلثوم (علیها السلام) نیز که در دامان چنین مادری پرورش یافته بود، بانویی جلیل‌القدر و خردمند و سخنور بود. او نیز پس از واقعه عاشورا همراه حضرت

۱. زندگانی فاطمه زهرا (علیها السلام)، ص ۳۴-۵۰.

زینب علیها السلام بوده و در صحنه دفاع از حق حضور داشته و نقشی عمده در آگاهی دادن به مردم ایفا نموده است.^۱

پرسش: کنیه و القاب حضرت فاطمه علیها السلام کدام است؟

پاسخ: در میان اعراب مرسوم است که برای هر شخص سه عنوان قرار می‌دهند؛ نام (اسم)، لقب و کنیه. «اسم» آن نامی است که به‌طور رسمی هر فرد با آن شناخته می‌شود، مانند حسین که معرف وجود مبارک امام حسین علیه السلام است. آن نامی که وصفی را به همراه دارد و غالباً برای مدح و ستایش از اشخاص به‌کار برده می‌شود، «لقب» نام دارد؛ مانند سیدالشهداء، زین العابدین، باقر العلوم. البته در برخی مواقع لقب در ذم افراد بکار گرفته می‌شود، آنچنان که قرآن کریم صدا کردن دیگران را با لقب زشت و تحقیرکننده گناه شمرده و این عمل را مذموم اعلام می‌کند.

برخی دیگران را از طریق کنایه صدا می‌کنند، همچنان که در زبان عربی گاهی اسم‌هایی که با «أَب» و «أُم» و «ابن» و «ابنه» شروع می‌شوند، برای صدازدن کنایی به کار می‌رود. براین اساس مردمان عرب زبان کلماتی را که با این پیشوندها شروع می‌شود، «کنیه» می‌نامند. مانند وصف ابا عبدالله، که بی‌تردید ذهن با این کلمه به سوی امام حسین علیه السلام معطوف می‌شود و یا کنیه «أُمّ ابیها» که صدیقه طاهره علیها السلام را در اذهان متجلی می‌کند.

اصولاً کنایه در پیام‌رسانی رساتراز صریح‌گویی است.^۲ به همین جهت به

۱. همان، ص ۸۳-۹۰.

۲. رک: بحار الانوار، همان.

جای آنکه به صورت مستقیم اسم کسی را بگویند، با کنیه آن شخص را یاد می‌کنند؛ تا او را تکریم و تعظیم هم نموده باشند. در زبان‌های دیگر نیز کاربرد این عناوین رایج است، اما این امر در زبان عربی به صورت متداول تری دنبال می‌شود. در زبان فارسی نام شناسنامه‌ای هرکس «اسم» و مهم‌ترین عنوان برای هر فرد محسوب می‌شود. در گذشته بازار «القاب» در ایران نیز داغ بوده است، اما از سال ۱۳۰۴ شمسی، مجلس قانونی را برای لغو القاب تصویب کرد، چنان‌که پس از آن بازار القاب کساد شد. به هر حال آنچه را که امروزه به عنوان نام «مستعار» و یا «نام مشهور» مطرح می‌شود، می‌توان همان لقب در زبان فارسی قلمداد نمود.^۱

علامه مجلسی رحمته‌الله علیه در روایت معتبری از قول پیغمبر اکرم صلی‌الله علیه و آله در اخبار الرضا علیه‌السلام آورده است حضرت زهرا علیها‌السلام بعد از خاتم الانبیا، حضرت محمد مصطفی صلی‌الله علیه و آله و بعد از همسرش علی مرتضی علیه‌السلام از تمامی انبیاء و رسل و اوصیا علیهم‌السلام رتبه برتر و والاتری دارد؛ به طوری که اگر امیرمؤمنان علی علیه‌السلام با ایشان ازدواج نمی‌کرد، برای این بانوی بی‌همتا تا روز قیامت کفو و نظیری بر روی زمین نبود.

برخی از اسامی و القاب و کنیه حضرت فاطمه زهرا علیها‌السلام عبارت‌اند از:

۱. سیده: بانو.
۲. انسیه حوراء: انسان بهشتی.
۳. نوریه: موجودی از حقیقت نوری.
۴. حانیة: دلسوز فرزندان.

۱. فاطمه زهرا علیها‌السلام از ولادت تا شهادت، ص ۱۲۳.

۵. عُذراء: دوشیزه.
۶. کریمه: بزرگوار.
۷. رحیمه: بامحبت و مهربان.
۸. شهیده: شهید شده.
۹. عقیقه: پاک دامن.
۱۰. قانعه: کم توقع.
۱۱. رشیده: کامل.
۱۲. شریفه: شرافتمند.
۱۳. حبیبه: دوست و بامحبت.
۱۴. محرّمه: گرامی و مورد احترام.
۱۵. صابره: پایدار.
۱۶. سلیمه: سالم، اهل سازش، بی عیب و نقص.
۱۷. مکرّمه: بزرگوار و گرامی.
۱۸. صفیه: برگزیده.
۱۹. عالمه: دانشمند.
۲۰. علیمه: دانا.
۲۱. معصومه: نگهداشته شده، بی گناه.
۲۲. مغضوبه: کسی که حقش غصب شده.
۲۳. مظلومه: ستم دیده.
۲۴. میمونه: خوش یمن و بابرکت.
۲۵. منصوره: یاری شده، خداوند او را یاری کرده است.
۲۶. محتشمة: با حشمت و احترام.

۲۷. جمیلة: زیبا.
۲۸. جلیلة: بزرگ.
۲۹. معظمة: احترام گذاشته شده، گرامی.
۳۰. حاملة البلوی بغیر شکوی: رنج دیده نستوه بی شکوه و شکایت.
۳۱. حلیفة العبادة و التقوی: قسم خورده پرستش و پرهیزگاری.
۳۲. حبیبة الله: محبوب خدا.
۳۳. بنت الصّفوة: دختر برگزیده.
۳۴. رکن الهدی: پایه هدایت.
۳۵. آية النبوة: نشان نبوت.
۳۶. شفیعة العصاة: شفاعت کننده گناهکاران.
۳۷. أمّ الخیرة: مادر نیکوکاران.
۳۸. تفّاحة الجنّة: سیب بهشتی.
۳۹. مطهرة: پاکیزه شده.
۴۰. سیدة النساء: بزرگ بانوی زنان.
۴۱. بنت المصطفی: دختر حضرت محمد مصطفی ﷺ.
۴۲. صفوة الرّیّها: برگزیده پروردگار.
۴۳. موطن الهدی: جایگاه هدایت.
۴۴. قرة العین المصطفی: نور چشم پیامبر اکرم ﷺ.
۴۵. بضعة المصطفی: پاره تن پیامبر ﷺ.
۴۶. مهجة المصطفی: خون زندگی قلب مصطفی ﷺ، آخرین قطرات خون در قلب که موجب ادامه حیات است.
۴۷. بقیة المصطفی: بازمانده حضرت رسول ﷺ.

۴۸. حکیمه: با حکمت و دارای فهم و ادراک حکیمانه.

۴۹. فهیمه: بافهم.

۵۰. عقیلة: خردمند.

۵۱. محزونة: غمگین.

۵۲. مکروبة: دل شکسته.

۵۳. علیلة: بیمار و مریض.

۵۴. عابدة: پرستنده.

۵۵. زاهدة: پارسا.

۵۶. قوامة: شب زنده دار.

۵۷. باکیه: گریه کننده.

۵۸. بقیه النبوة: بازمانده پیامبری.

۵۹. صوامة: بسیار روزه گیر.

۶۰. عطوفة: باعاطفه و محبت.

۶۱. رئوفة: دلسوز و مهربان.

۶۲. حنّانة: غمخوار و با محبت.

۶۳. برة: نیکوکار.

۶۴. شفیقة: دلسوز و مهربان.

۶۵. انانة: دردمند.

۶۶. والدة الصّبتین: مادر دو نواده پیامبر صلی الله علیه و آله.

۶۷. دوحه التّبی: شاخسار پیامبر صلی الله علیه و آله.

۶۸. نور سماوی: نور آسمانی.

۶۹. زوجة الوصی: همسر جانشین پیامبر صلی الله علیه و آله.

۷۰. بدر تمام: ماه شب چهارده.
۷۱. غزوة غراء: سپیدروی نورانی.
۷۲. دُرّة بیضاء: گوهر تابناک.
۷۳. روح أبيها: روان پدر بزرگوارش حضرت رسول ﷺ.
۷۴. واسطة قلادة الوجود: حلقه اتصال زنجیر هستی.
۷۵. دُرّة البحر الشرف و الجود: دُرّ دریای شرافت و سخاوت.
۷۶. ولیة الله: دوست خدا و کسی که خدا او را ولی قرار داده.
۷۷. سرّ الله: راز نهانی خدا.
۷۸. امینة الوحي: امین وحی الهی.
۷۹. عین الله: دیده خدایی.
۸۰. مکینة فی عالم السماء: دارنده جایگاه در عالم آسمان.
۸۱. جمال الآباء: موجب زیبایی پدران.
۸۲. شرف الأبناء: افتخار برای فرزندان.
۸۳. دُرّة البحر العلم و الکمال: دُرّ دریای دانش و کمال.
۸۴. جوهرة العزّ و الجلال: گوهر تابناک عزّت و بزرگواری.
۸۵. مجموعة الماصر العلیّة: گردآورنده یادگارهای برین.
۸۶. مشکوة نور الله: چراغدان نور الهی.
۸۷. زجاجة: شیشه و چراغدان نور الهی.
۸۸. كعبة الآمال لأهل الحاجة: كعبه آرزوهای نیازمندان.
۸۹. ليلة القدر: مقصود از «ليلة القدر» در قرآن کریم وجود فاطمه زهرا عليها السلام است.
۹۰. ليلة مباركة: شب بابرکت.

۹۱. ابنة من صلت به الملائكة: دختر آن کس که فرشتگان به او اقتدا کرده و نماز خواندند.

۹۲. قرار قلب امها المعظمة: آسایش بخش دل مادر بزرگوارش.

۹۳. عالية المحل: بلند جایگاه.

۹۴. سر العظمة: راز بزرگی و بزرگواری.

۹۵. مسكورة الطلع: پهلوی شکسته.

۹۶. رضیض الصدر: سینه شکسته.

۹۷. مغضوبة الحق: کسی که حقش غصب شده است.

۹۸. خفی القبر: کسی که قبرش پنهان است.

۹۹. مجهولة القدر: قدر ناشناخته.

۱۰۰. ممتحنة: آزمایش شده.

۱۰۱. المظلوم زوجها: کسی که همسرش ستم دیده است.

۱۰۲. المقتول ولدها: کسی که فرزندش کشته شده است.

۱۰۳. کوثر: صاحب خیر فراوان، صاحب فرزندان بسیار.^۱

پرسش: شاخصه‌ها و ویژگی‌های حضرت فاطمه عليها السلام چیست؟

پاسخ: حضرت فاطمه عليها السلام دارای صفات و ویژگی‌های ارزشمند فراوانی است. باوجود این، نوشتار حاضر قادر به پرداختن به تمامی ابعاد این ویژگی‌ها نیست. بنابراین برخی از ویژگی‌ها و کمالات انسانی حضرت فاطمه عليها السلام مورد اشاره قرار می‌گیرد، که از قرار ذیل است:

۱. بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۰.

سیده زنان عالم

مقام حضرت صدیقه کبرا علیها السلام آنچنان والا است، که رضایت و خشم حضرتش معیار رضایت و خشم پیامبرگرمی اسلام صلی الله علیه و آله و رضایت و خشم مقام کبریایی قرار گرفته است. به همین خاطر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ضمن سخن گران قدری فرمودند: «فاطمه علیها السلام پاره تن من است؛ هرکس او را مسرور گرداند، مرا مسرور کرده است و هرکس مرا مسرور گرداند، خدا را مسرور کرده است و هرکس او را اذیت کند، مرا اذیت کرده است و هرکس مرا اذیت کند، خدا را اذیت کرده است و فاطمه علیها السلام، عزیزترین مردم در نزد من است.^۱ مریم علیها السلام سرور زنان زمانه خویش بود، اما دخترم فاطمه علیها السلام سرور همه زنان جهان، از آغاز و پایان آن است.»^۲

آری، مقام و منزلت زهرای مرضیه علیها السلام نه تنها بسی والاتراز مقام آسیه و مریم علیها السلام است؛ بلکه اوج افتخار آنان، توفیق خدمت‌گزاری حضرت خدیجه کبرا علیها السلام به هنگام وضع حمل مولود پیامبر صلی الله علیه و آله، حضرت فاطمه زهرا علیها السلام بوده است.

دانش و معرفت

آن بانوی بزرگوار یکی از روایان حدیث و حاملان آن است؛ به گونه‌ای که یکی از افتخارات شیعه «صحیفه فاطمیه» می‌باشد. شیعیان معتقدند این کتاب شریف از جانب خداوند تعالی به زهرای مرضیه علیها السلام الهام شده،^۳ اما متأسفانه

۱. الأمالی (شیخ طوسی)، ص ۲۴.

۲. بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۲۴.

۳. صحیفه نور، ج ۲۱، ص ۱۷۱: «ما مفتخریم که ادعیه حیات بخش که او قرآن صاعد می‌خواند، از

چیزی از آن باقی نمانده است. ولی گفته می‌شود این مصحف شریف در اختیار حضرات ائمه اهل بیت علیهم السلام بوده و نسل به نسل منتقل شده و هم‌اکنون نیز در اختیار منجی عالم بشریت، حضرت مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه است. البته خطبه‌هایی که حضرت فاطمه زهرا علیها السلام بعد از رحلت جان‌سوز پدر بزرگوارش، نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله در جمع صحابه در مسجدالنبی و در خانه خود ایراد فرمودند، بهترین دلیل بر علم و دانش و معرفت ایشان خواهد بود.^۱

فضایل اخلاقی

صفات و کمالات اخلاقی مانند نجابت، مرّت، سخاوت، شجاعت، بخشش، جمال، نرم‌خویی، سعه‌صدر، صبر و بردباری، مهربانی، متانت، عفت و پاک‌دامنی، خویشتن‌داری، حق‌گویی، حفظ اسرار، وفای به عهد و پیمان، صداقت و راست‌گویی، ایثار، تقوا و عبودیت، صراحت لهجه و فصاحت کلام، قناعت‌پیشگی، ساده‌زیستی، مناعت طبع، دوری از تجمل، غرور، حرص، غیبت، تهمت و دروغ‌بخشی از شخصیت ممتاز آن یگانه دوران و جگرگوشه پیامبرخاتم صلی الله علیه و آله است، حال آنکه این‌گونه صفات و کمالات اخلاقی و معنوی، فقط در بانویی آسمانی و ملکوتی همچون فاطمه زهرا علیها السلام یافت می‌شود.

۱. ائمه معصومین ما است. مناجات شعبانیه امامان علیهم السلام و دعای عرفات حسین ابن علی علیه السلام و صحیفه سجادیه، این زبور آل محمد صلی الله علیه و آله و صحیفه فاطمیه کتاب الهام شده از جانب خداوند تعالی به زهرای مرضیه علیها السلام از ما است.»

۱. ، فاطمه الزهرا از ولادت تا شهادت، قزوینی، سید محمدکاظم، ترجمه علی کرمی، انتشارات نشر مرتضی، چاپ چهارم، ۱۳۸۲ ش، ص ۳۳۰.

روح عبودیت و بندگی

یکی دیگر از ابعاد شخصیت حضرت زهرا علیها السلام روح عبودیت و بندگی آن حضرت است. روح معنویات و عبادات چنان با فاطمه علیها السلام عجین بود که در لحظه لحظه زندگی ایشان حضور و ظهور داشت. رفتار، گفتار، نگاه، تلاش و حتی نفس کشیدن ایشان در هر لحظه شب و روز عبادت بود. امام حسن مجتبی علیه السلام در این باره می‌فرماید: «مادرم فاطمه علیها السلام را دیدم که در شب جمعه از بستر خویش جدا شده و تا طلوع خورشید مشغول عبادت و راز و نیاز با پروردگار بود و لحظه‌ای از رکوع و سجود دست بر نمی‌داشت»^۱.

در روایات آمده است که زهرا ی مرضیه علیها السلام به قدری روی پای خود می‌ایستاد و عبادت می‌کرد که پاهای ایشان متورم می‌شد.^۲ امام حسن مجتبی علیه السلام ضمن روایت دیگری فرموده است مادرم از اول شب تا صبح عبادت می‌کرد و هرگاه از نماز فارغ می‌شد، برای دیگران دعا می‌کرد. از ایشان پرسیدم چرا برای ما دعا نکردید؟ حضرت صدیقه کبرا علیها السلام فرمودند: «الْمَجَازُ ثُمَّ الدَّاءُ»^۳. عزیز من! همیشه اول برای دیگران و سپس برای خودمان دعا کنیم.

رسول خدا صلی الله علیه و آله ضمن بیان ارزشمندی فرمود: «إِنَّ ابْنَتِي فَاطِمَةَ علیها السلام مَلَأَتْ لِي اللَّهُ قَلْبَهَا وَ جَوَارِحَهَا إِيْمَانًا أَلِي مَشَاشِهَا فَفَرَّغَتْ لِعِبَادَةِ اللَّهِ»^۴. یعنی خداوند قلب و جوارح

۱. وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۱۱۳.

۲. کشف الغمه، ج ۲، ص ۲۶؛ بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۸۲.

۳. بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۸۲، حدیث ۳؛ ج ۹۰، ص ۳۸۸.

۴. پیشوایان هدایت؛ صدیقه ی کبری حضرت فاطمه ی زهرا (س) [جلد ۳]، گروه مؤلفان مجمع

جهانی اهل بیت (ع)، مترجم: عباس جلالی، ۱۳۸۵ ش.

دخترم فاطمه علیها السلام را عمیقاً سرشار از ایمان ساخته است و او همواره در اطاعت و فرمان برداری خداوند به سر می برد.

حسن بصری از جمله عارفان نامدار می گوید: در میان امت اسلامی، فردی نیایش‌گر و اهل عبادت همچون فاطمه علیها السلام سراغ ندارم. وی به قدری به عبادت (ذکر و رکوع و سجود و دعا) می ایستاد، که پاهای مبارکش متورم می شد و از ترس خدا در نماز نفسش به شماره می افتاد.^۱ آری! این بانوی یگانه عالم در سایه معرفت به خداوند سبحان در دوران حیات نورانی خویش فرزندی را تربیت نمود که هر کدام با ایفای نقش بی نظیر خود، درس عزت و سربلندی، عشق و وفاداری، تقوا و عبودیت، صبر و شکیبایی، شجاعت و کرامت، جهاد و مبارزه، مهر و عاطفه، ایثار و گذشت، جان فشانی در راه خدا و اسلام، صلح و مدارا را از خود به یادگار گذاشتند و هم‌اکنون برای مسلمانان سراسر جهان بهترین اسوه و الگوی زندگی قلمداد می شوند.

جهاد و مبارزه پی گیر برای خدا

پس از ظهور اسلام حضرت فاطمه علیها السلام در حالی که کودکی دوساله بود، در کنار پدر بزرگوار و مادر مکرماه اش و سایر بنی هاشم به مدت سه سال در محاصره شعب ابی طالب شرکت داشت و انواع سختی‌ها و مشکلات و دشواری‌های زندگی را با اخلاص تحمل نمود. تا اینکه حدود یک سال بعد مادر فداکار و مهربان خود را هم از دست داد.^۲ آن بزرگوار پس از هجرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به

۱. فاطمه زهرا(س) مظلومه تاریخ، علی اصغر رضوانی، انتشارات صبح امید یاران، ۱۳۸۹ش.

صفحات ۲۰۰ تا ۲۹۰

۲. درس نامه ی حضرت فاطمه(س) از ولادت تا شهادت، مجید جعفر پورص ۳۰.

مدینه، سختی‌های بسیار زیادی را متحمل شد و بالاخره پس از سفری سخت در محله «قبا» به پدر ملحق گردید. همچنین لازم به ذکر است که حضرت در جنگ‌های بدر، احد، احزاب، خیبر، تبوک و نیز فتح مکه در پشت جبهه جنگ حضور داشت و وظیفه انسانی و اسلامی خود را نسبت به جنگ جویان مسلمان ایفاء می‌نمود.^۱

قناعت و پارسایی

از جمله ابعاد کرامتی حضرت فاطمه زهرا ع.ا.س. می‌توان به پارسایی و قناعت به مالی اندک و امکاناتی ناچیز، در عین امکان بهره‌مندی از بالاترین امکانات اشاره کرد. چراکه ایشان دختر پیامبر اسلام ص.ا.ع. بود و آن حضرت سرزمین باارزش و وسیعی همچون «فدک» را به ایشان بخشیده بودند،^۲ که درآمد خوبی هم داشت. امیرمؤمنان علی ع.ا.س. نیز از محل کار و تلاش خود درآمد قابل توجهی داشتند. از این جهت حضرت می‌توانستند زندگی مرفه‌تری برای همسر و فرزندان خود فراهم آورند، حال آنکه ایشان همه درآمد خویش را صرف نیازمندان می‌کردند و خود به زندگی بسیار سخت و پرمشقتی اکتفا می‌نمودند.

انفاق و ایثار

از دیگر ابعاد شخصیت وارسته فاطمه زهرا ع.ا.س.، انفاق و ایثار ایشان نسبت به دیگران است. داستان بخشیدن غذا و طعام خود در عین نیازمندی به

۱. همان

۲. الکافی، ج ۲، ص ۷۱۴: «بَابُ الْبَيْتِ وَالْأَنْفَالِ وَتَفْسِيرِ الْحُمْسِ وَحُدُودِهِ وَمَا يَجِبُ فِيهِ».

مسکین و یتیم و اسیر در مدت سه شب پی در پی، در قرآن کریم (سوره دهر یا انسان) خواندنی است.

عفاف فاطمی

جلوه‌هایی بسیار زیبا و مثال‌زدنی از رفتار و گفتار فاطمه زهرا علیها السلام در عرصه حجاب و عفاف گزارش شده است، که می‌باید سرمشق دختران و زنان ما در زندگی قرار گیرد. نقل شده روزی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از جمع مسلمانان حاضر در مسجد سؤال کردند چه روش و سیره‌ای برای زندگانی بانوان بهتر است؟ حضرت زهرا علیها السلام به واسطه سلمان - که خود را عاجز از جواب این سؤال می‌دانست و به همین دلیل به خانه حضرت زهرا علیها السلام خود را رسانیده بود- فرمودند: «برای زنان بهتر است که مردان نامحرم را نبینند و مردان نامحرم نیز ایشان را نبینند».^۱

ولایت‌مداری

در پایان لازم است به یکی از ضروری‌ترین عرصه‌هایی اشاره داشته باشیم که در آن بایستی به حضرت فاطمه زهرا علیها السلام اقتدا نمود و آن عرصه دفاع از حریم امامت و ولایت است. چراکه ایشان در دوران کوتاه زندگانی خویش پس از هجران رسول خدا صلی الله علیه و آله، زیباترین جلوه پاسداری از حریم ولایت را به تصویر کشانید.^۲ در حقیقت فاطمه علیها السلام مردم زمانه خویش را به خوبی می‌شناخت و

۱. بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۵۴.

۲. جامی از زلال کوثر، ص ۱۴۵.